

AİLE İÇİNDE ÇOCUKLARA YÖNELİK ŞİDDETE KARŞI SOSYAL POLİTİKALAR

Yard. Doç. Dr. Ali SEYYAR
Sakarya Üniversitesi - İ.İ.B.F.-ÇEKO
Sosyal Siyaset ve Sosyal Güvenlik ABD Başkanı

Giriş

Sanayileşmiş Batı ülkelerinde aile yapısının sarsıntıya uğraması ve temel fonksiyonlarını yerine getiremeyecek derecede zafiyete uğraması sonucunda bu ülkeler, ailenin korunması ve güçlendirilmesi yönünde aile odaklı sosyal politikalar geliştirme ihtiyacı duymaktadır.¹

Milli kültür ve geleneklerine bağlı olan Türk toplumu, aslında güçlü bir aile yapısına sahiptir. Ancak, yıllardan beri kronik bir biçimde devam eden ekonomik krizler, milli gelirdeki adaletsizlik, bölgeler arası gelişim farklılıkları, enflasyon, hızlı kentleşme, iç ve dış göçler gibi olgular Türk aile yapısını da sarsmaktadır. Bunun neticesi olarak da, Türk ailelerin önemli bir bölümü, geleneksel gücünü kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya gelmektedir.²

Örneğin, gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan aile içi şiddet vakıaları, dağılma ve bozulma sürecine girmiş olan Türk aile yapısını da etkilemektedir. Aile içi şiddet vakıalarının başında ebeveynin, yani anne-babanın çocuklarına yönelik kullandığı şiddet eylemleri gelmektedir.

1. Aile içinde Çocuklara Yönelik Şiddetin Sosyal Siyaset Açısından Önemi

Aile içinde ebeveynin çocuklara yönelik uyguladıkları şiddet, irsî yoldan olmasa bile, çoğu kez bir gelenek şeklinde hem yeni nesillere, hem de sosyal çevreye aktarılmaktadır. Özellikle evinde şiddete maruz kalmış erkek çocukları, evlendiklerinde, aile içinde ve dışında şiddet içeren eylemleri ya benimsemektedirler, ya da bizzat tatbik etmektedirler.

---

¹ Ailenin özel olarak korunması ve desteklenmesine yönelik sosyal politikalar ile ilgili Almanya örnekleri hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Seyyar, Ali; Sosyal Siyaset Açısından Kadın ve Aile Politikaları; Birey Yay.; İstanbul; 1999.

² <http://www.aile.gov.tr/genbilgi.html>.

Aile içi şiddete hoşgörü ile yaklaşan toplumlar, aile dışında yani sosyal hayatımızın değişik alanlarında (okul, karakol, sokak, futbol sahaları, vs.) cereyan eden değişik şiddet türlerine de gerektiği kadar tepki göstermemektedirler.

Diğer taraftan, aile içinde ortaya çıkan şiddet eylemleri, bazen aile dışına da sıçrayabilmekte ve (ya) sosyal hayatımızda değişik psiko-sosyal sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.(1) Örneğin, sokak çocukları, çalışan çocuklar, fuhşa itilen çocuklar ve genel olarak çocukların istismarı ve sömürülmesi gibi toplumsal sorunlar, ailenin, huzur ve saadet yuvası olmaktan çok bir terör ve kaos merkezi haline dönüşmesinin faturası olarak gün ışığına çıkmaktadır. Şiddete maruz kalan çocuklar, sadece bedenen zarar görmemekte, çoğu kez ömür boyu psikolojik ve sosyal yönden etki altında kalmaktadırlar. Bu da onların, sağlıklı yetişmelerine ve gelişmelerine mani olduğu gibi, toplumsal kalkınma ve verimliliği de olumsuz yönde etkilemektedir.³

Özellikle kalkınmakta olan ülkelerdeki çocukların karşı karşıya geldikleri bir çok toplumsal sorunların kaynağında sosyo-ekonomik yönden mağdur ve şiddete meyilli olan aileler gelmektedir. Çocukların değişik toplumsal sorunlarına çözüm bulabilmek için, sorunun kaynağı olan aileden başlamak gerektiği kanaatindeyiz. Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik geliştirilmesi gereken sosyal politikaların hedefi, ailenin, aslı fonksiyonuna yeniden kavuşmasına yardımcı olmak ve bununla birlikte bir çok toplumsal sorunun ortaya çıkmasını engellemek veya önlemek olmalıdır.

2. Aile İçinde Çocuklara Yönelik Şiddetin Türleri, Etkileri ve Sebepleri

2.1. Bir Şiddet Türü Olarak Fiziksel (bedensel) Şiddet

Çocuklara yönelik bedensel şiddet, tekme tokat atmak, dövme, el-kol bükme, yumruklamak, iterek yere düşürdükten sonra tekmelemek, yere ya da duvara fırlatmak, bedenlerine sigara söndürmek, saç çekmek, ısırma ve tükürme, çocukların kafasını duvara çarpmak şeklinde tezahür etmektedir. Şiddete uğrayan çocuklar, çoğu kez her hangi bir aletle (sopa, demir, değnek, odun, oklava, zincir, kemer, hortum, ip, organ vs.) dövülmektedir.

2.1.1. Etkileri

Bu tür fiziksel şiddet eylemleri, çocukların bedenlerine zarar verdiği gibi, değişik yaraların da meydana gelmesine sebep olmaktadır. Fiziksel olarak dövülen çocuklar, yetişkinlerle temas kurmaktan kaçınmakta, bir

³ http://www.unicef.or.at/kiosk/pon_97/gewalt.html.

yetişkinin kendilerine dokunmasından ve yaklaşmasından ürkmektedirler. Fiziksel şiddete sürekli olarak mâruz kalan çocuklar, ebeveynlerinden mütebariz bir şekilde korkarlar, kritik anlarda dayak yememek için kolaylıkla yalan söyleyebilirler, korku verici durumlarda genellikle tepkisiz kalabilirler, aşırı saldırgan veya aşırı içe dönük ve çekingen olabilirler.⁴

2.2. Bir Şiddet Türü Olarak Psikolojik Şiddet ve(ya) İhmal

Çocukları korkutmak, tehdit etmek, aşağılamak, reddetmek, onların öz güvenini sarsmak amacıyla yapılan her türlü sözlü ve fiili tutum ve davranış biçimleri, psikolojik şiddet türlerindedir.

Özellikle, küfür, küçümseme, hakaret, isim takma, tehdit ve tahkir gibi sözlü şiddet türleri, her şeyden önce çocukların öz güvenini, şahsiyetini ve itibarını yok etmeye yarayan çok etkili ve/fakat tehlikeli bir yöntemdir. Diğer taraftan, fiili olarak gösterilen bazı tavır ve tutumlar da çocukların psikolojik yönden olumsuz olarak etkilenmelerine sebebiyet vermektedir. Örneğin, çocuklardan bazılarını çok sevmek ve önemsemek, bazılarını da ihmal edip bazı haklardan veya imkanlardan mahrum etmek ve gereksiz yere cezalandırmak bu tür fiili psikolojik şiddetlerdendir.⁵

Bebekler, geçici bir süre bile olsa bakıma muhtaç en aciz insan yavrularıdır. İlk yıllarda tamamen güçsüz ve çaresiz olmaları sebebiyle bakılıp beslenmeye, ilgi ve sevgiye muhtaçtırlar. Bebeğin fiziki gelişimi için anne sütü ne kadar önemli ise ruhî ve duygu gelişimi için de aile sevgisi bir o kadar önemlidir. Çünkü, ailenin ve özellikle annenin, bebeğine daha doğumunun ilk gününden başlayarak vereceği sevgi, bebeğin huzurlu ve güvenli büyümesini sağlayacaktır.⁶

Ancak, beslenmeye, bakıma, himayeye ve yardıma muhtaç olan çocukların ebeveynlerce ihmal edilmesi ve yeterince ilgi gösterilmemesi sonucunda, çocukların gelişimleri ve sağlıkları olumsuz yönde etkileneceği gibi, duygusal yaşantıları ve kişilikleri de bozulmaktadır.⁷

Çocukların yaramazlık yapmalarını fırsat bilen bazı ailelerin, onları (karanlık) bir yere kilitleyip günlerce aç susuz bırakmaları da, çocukları bilinçli bir biçimde ihmal etme ve(ya) yanlış terbiye metotlarının en dehşet verici olanlarından. Bunun yanında, çocuğun kendi geçimini kendisinin sağlamasını icbar etmek ve(ya) evin giderlerini çocuğun üzerine yük-

⁴ Bayhan, Pınar; "Dövülen Çocuklar"; Sosyal Hizmetler Dergisi; Baflbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yay.; Cilt: 1; Sayı: 8; Ekim 1998; s.24.

⁵ <http://www.server.st.makwk.bayern.de/Jugend/bericht/index.htm> (Bayern).

⁶ Rattner, Josef; Aggression und menschliche Natur; Fischer Verlag; Berlin; 1969; s. 143.

⁷ Bayhan; op.cit.

lemek, çalışan çocukların kazandıkları paralarının tümünü elinden almak ve(ya) eve para getirmeyen çocuklara dayak atmak çocukların ihmal edilmesinin ötesinde istismarcılığın en kötü örneklerindedir.

2.2.1. Etkileri

Eğer, çocuktaki düşmanlık, hırs, hissi fukaralık, egoizm, kötüye temayül gibi menfi hasletler sosyal çevrenin etkisinden kaynaklanmıyor ise, genellikle aile terbiyesi ile aile sevgi ve şefkatinin yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır. Genelde ilgi, sevgi ve merhametten uzak bir ortamda yetişen çocukların beyinlerinde gayri-ihiyari olarak daimi izler kalmaktadır. Şuuraltında oluşan ve gelişen bu izler, çocukları sürekli takip etmekte, onları acı geçmişin tesiri altında bırakmaktadır.⁸

Geçmişte, çocuklarda görülen kriminolojik vakıalar, ruhi dengesizlikler, karakter bozuklukları gibi bütün olumsuz hadiseler sadece fitrata ve genetik yapıya bağlanmaktaydı. Ancak; bugün, çocukların işlediği suçlar ve kendilerinde ortaya çıkan ruhi ve sosyal hastalıklar (cinsi sapıklık, eşcinsellik, saldırganlık vs.), daha fazla aldıkları aile terbiyesi ve eğitimine bağlanmaktadır.⁹

2.3. Fiziksel ve Psikolojik Şiddetin Sebepleri

Çocuklara yönelik fiziksel şiddetin ortaya çıkmasına sebebiyet veren faktörlerin başında, şiddete başvuran anne-babaların da, çocukluklarında büyüklerinden dayak yemiş olmaları gerçeği gelmektedir. Ancak, Almanya'da yapılan yeni ampirik araştırmalar, bu gerçeği tam anlamıyla ve bütün boyutuyla teyit etmemektedir. Şöyle ki, bizzat kendileri şiddete mâruz kalmış anne-babalardan ancak üçte biri, aileden gelen bu alışkanlığı veya bu kötü örneği çocuklarında tatbik etmektedir.¹⁰ Dolayısıyla, aile içinde her hangi bir şiddete mâruz kalmamış olan anne-babalar da, çocuklarını dövebilmektedir.

Fiziksel ve psikolojik şiddetin ortaya çıkmasına yardımcı olan faktörler, aşağıda maddeler halinde özetle sunulmuştur:¹¹ Bu faktörlerden bir kaçının bir araya gelmesi halinde, gerek eşler arasında, gerekse çocuklara yönelik şiddet, daha büyük bir ihtimalle ortaya çıkmaktadır.

□ Annenin hamilelik döneminde stres altında olması ve psikolojik sorunlarını çözememiş olması.

□ Ebeveynin aşırı biçimde alkol ve(ya) uyuşturucu kullanması.

□ Eşler arasında geçimsizliğin gün ışığına çıkması ve boşanma öncesinde ortaya çıkan ve uzun süre devam eden gerginlikler ve kavgalar.

⁸ Peker; Hüseyin; Çocuk ve Suç; İstanbul; 1994; s. 30.

⁹ Rattner, op.cit.; s..144.

¹⁰ Bayern; op. cit.

¹¹ İbid.

- Eşlerin birbirlerini aldatması ve aile yuvasını sarsmaları.
- Değişik makro-ekonomik sebeplerden dolayı ailenin yeterince ve sürekli olarak gelire sahip olmaması gibi aile fertlerinin öz güvenlerini ve sosyo-ekonomik durumlarını yıpratıcak boyutta devam eden ekonomik krizler.
- Sosyal problemlili ailenin, akraba ve komşuların desteğinden uzak olması ve toplumsal hayattan ve himayeden tecrit edilmesi. Kamusal sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanamaması.
- Barınma imkanlarının elverişsiz olması. Çevrenin, gerek mimari açıdan, gerekse sosyal açıdan şiddete davet eder nitelikte olması. Şiddetin, toplumda ve özellikle yakın çevrede benimsenmesi ve gerektiği kadar yadırganmaması halinde.

2.4. Bir Şiddet Türü Olarak Çocukların Cinsel İstismarı

Çocukların cinsel yönden istismar edilmesi ve cinsel tacize uğraması, büyüklerin, kendi cinsî ihtiyaçlarını tatmin edebilmek için, çocukları cinsel yönden kullanmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Cinsel istismarcılık, çoğu zaman çocukların rızası olmadan, ya ikna etmek, ya değişik yöntemlerle kandırmak (vaatte bulunmak), ya da tehdit etmek suretiyle gerçekleşebilmektedir. Cinsel obje olarak kullanılmanın ne olduğunu idrak edemeyen ve dolayısıyla tepki ver(e)meyen veya direnme gücünü henüz geliştirememiş olan çocuklar, özellikle Batı dünyasında çocuk pornografinin kurbanı olmaktadır.

Avrupa'da çocuklara yönelik fiziksel şiddet, daha fazla sosyo-kültürel yönden az gelişmiş ailelerde görülürken, cinsel istismarcılık olayları, hemen hemen her sosyal kesimde ve her gelir grubunda görülmektedir. Cinsel yönden istismar edilen çocukların başında kız çocukları gelmektedir. Cinsel istismarcılığın baş aktörleri ise yetişkin erkeklerdir. Araştırmalara göre, kendi süfli emelleri uğruna, çocukları cinsel yönden istismar edenlerin % 95'i yetişkin erkeklerdir.¹²

2.4.1. Etkileri

Cinsel tacizin, çocuklar üzerinde yaptığı olumsuz etkiler, ampirik veriler sonucu belirlenebilmiştir. Bunları özetle sıralayalım:¹³

- Her zamankinden farklı olarak, çocukların davranışlarında değişiklik görülmektedir. Ya dikkat çekici bir biçimde sâkin ve uslu görünmekte, ya bunun tam aksine aşırı canlı veya agresif olmaktadır.

---

¹² Bayern; op.cit..

¹³ <http://www.mag.wien.gv.ad./ma11/seiten/gewalt/kdviel.htm>. (wien)

□ Çocukların uyku düzeni bozulur, sık sık kabus görürler, altlarına yaparlar, tırnaklarını yerler. Buna mukabil, iştahlarından olurlar, az yemek yedikleri için kilo kaybına uğrarlar.

□ Konsantrasyonları bozulur ve bundan ötürü de derslerinde başarısız olmaya başlarlar.

□ Sık sık hasta olurlar ve bazen de cinsel organların bulunduğu bölgelerde iltihaplanmalar görülür. Konuşma düzenleri bozulabilir veya kekelemeye başlayabilirler.

□ Oyuncak bebeklerle veya başka çocuklarla oynarlarken cinsellik veya şiddet içerikli oyunları tercih ederler.

□ Bazı çocuklar, uyuşturucu maddelere veya şiddete yönelir, bazıları da intihara teşebbüs edebilir.

2.4.2. Sebepleri

Büyüklerin çocukları cinsel yönden istismar etmeleri ve onları, cinsel arzularına boyun eğdirmek istemelerinin başında şu faktörler gelmektedir:¹⁴

□ Seks ile ilgili toplumsal ahlak anlayışının, kısmen de olsa, değişime uğramasının sonucu olarak beşeri ilişkilerdeki dengenin kaybolması. Bir başka ifadeyle, cinsel tabu ve kaidelerin liberalleşmesi ile birlikte, cinsel hayatımıza yönelik meşru ve gayri-meşru olarak kabul edilen bütün normların birbiriyle karışması veya karıştırılması. Bunun sonucu olarak da, şahsi ve nefsanî istek ve arzuların, sınır tanımaksızın tatmin edilebileceği inancının yayılması.

□ Cinsel yasakların hafife alınmasının bir sonucu olarak, öz babasından, dedesinden veya kardeşinden hamile kalan "çocuk anneler" memleketimizde de görüldüğü gibi, özellikle üvey baba-üvey evlat ensest ilişkisi sonucu doğan çocuklar da son yıllarda artmaktadır.¹⁵

□ Babanın işsiz olması, sürekli olarak vaktini evde geçirmesi ve bunun yanında da alkol ve(ya) uyuşturucu müptelası olması halinde, özellikle annenin evin dışında çalışmak mecburiyetinde kalması gibi hallerde, kız çocuğu potansiyel tehlike altındadır.

□ Annenin alkolik olması, çocuklarına yeterince ilgi gösterememesi ve bundan dolayı da anne-kız münasebetinin bozulması.

□ Eşler arasında cinsel ilişkinin bozulması veya devam etmemesinin bir sonucu olarak annenin bu alanı kızına bırakıp, göz yumması.

---

¹⁴ İbid.

¹⁵ Artı-Haber;"Babasından Hamile Kalan Çocuk Anneler"; Sayı: 18; 18-24. 04.1998; s. 19.

3. Türkiye'de Aile İçinde Çocuklara Yönelik Şiddetin Boyutu

Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Eğitim Bölümü tarafından 1981 yılından beri devam ettirilen ve şimdiye kadar 50 binden fazla çocuk üzerinde yapılan bir araştırma, aile içinde çocuklara yönelik şiddetin boyutunu göstermektedir. Buna göre, cinsiyet farkı olmaksızın **çocuklarımızın yaklaşık olarak % 63'ü fiziksel şiddete maruz kalmaktadır.**¹⁶

Başbakanlık, Aile Araştırma Kurumunun yaptırdığı ve 1988 yılında sonuçlandırdığı bir diğer araştırmaya göre ise, **Türkiye'de ailelerin ortalama olarak % 44'ü çocuklarına şiddet uygulamaktadır.** Ancak, gelir seviyesi düşük olan ailelerde çocuklar, bu oranın üstünde bir şiddete maruz kalmaktadır. Değişik İl ve İlçelerde 2.578 aile üzerinde yapılan bu araştırmaya göre, çocuk eğitiminde ailelerin % 69'u "utandırma ve azarlama", % 42'si "cezalandırma ve yoksun bırakma", % 40'ı ise "korkutma" yöntemini uygulamaktadır.¹⁷

Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Bahri Öztürk'ün yönetiminde 1997 yılında kamuoyu araştırması çalışmaları kapsamında Türkiye genelinde 8.619 evli kadın ile yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan bir başka araştırmada, kadınların % 51'i, evlilik öncesi hemen hemen eşit oranlarla, ya annelerinden, ya da babalarından dayak yediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında, kadınların % 4.12'si çocukluklarında akrabalarından dayak yediklerini itiraf etmişlerdir.¹⁸

"Kocanız çocuklara nasıl davranıyor?" sorusunu evli kadınların ortalama olarak % 76'sı "iyi davranmaktadır" derlerken, % 24'ü bu soruya olumsuz cevap vermektedir. Evli kadınların yaklaşık olarak % 15'i, eşlerinin çocuklarını "zaman zaman döver, söver", % 2'si "sık sık döver, söver" ve %1'i ise "çok kötü davranır" demektedir. Kadınların % 5.68'i ise bu konuda her hangi bir görüş beyân etmeyi uygun görmemiştir.¹⁹

Kanaatimizce, herhangi bir görüş beyân etmekten çekinen kadınların önemli bir bölümü, çocuklara yönelik şiddeti ya tasvip etmekte, ya da bizzat uygulamaktadır. Bunun dışında, diğer kadınların içinde de şiddete meyilli olanlar bulunabilir. Çünkü, anketten, annelerin çocuklarına yönelik şiddet uygulayıp uygulamadıkları pek anlaşılmamaktadır. Fakat, ampirik araştırmalardan annelerin de, erkekler kadar çocuklarına şiddet içeren tutum ve davranışlarda bulunduğu bilinmektedir. Hatta Türkiye'de

¹⁶ Bilir, fi. Ve diğ.leri; Ankara İl Merkezinde 3-12 Yaşlar Arasındaki Çocuğun Dayak Cezası Alma Sıklığı ve Bununla İlişkili Duygusal Problemlerin Saptanması; H.Ü. Çocuk Sağlığı ve Eğitim Dergisi; 1988; Nr. 3; ss. 3-16.

¹⁷ Erkiş, Dursun; Şiddetin Atlası; Türkiye; 23.10.1998.

¹⁸ <http://www.deu.edu.tr/Duyuru/insan/kadin.htm> (Öztürk).

¹⁹ İbid.

yapılan bazı araştırmalar, ailede en çok dayak cezası veren kişinin anne olduğunu belirlemektedir. Annelerin, en kolay disiplin yöntemi olarak dayağı seçmeleri, kendilerinin yoğun bir yaşam düzeni içinde, sürekli olarak çocuklarla beraber olma ve bundan dolayı da yoğun stres altında bulunmalarına bağlanmaktadır.²⁰

Aynı araştırma, evlilik öncesi yani çocuk iken **aile içinde cinsel tacize** uğramış kızların oranını da ortaya çıkarmaktadır. Buna göre kadınların % 0.82'si çocuk iken babalarından, % 0.77'si erkek kardeşlerinden ve % 1.97'si de yakın akrabalarından cinsel tacize uğradığını beyân etmişlerdir. Bir başka ifadeyle, her 100 kız çocuktan yaklaşık olarak 4'ü aile fertleri tarafından veya akrabaları tarafından cinsel tacize uğramaktadır.

Bu sonuç, diğer ülkelerde yapılan ampirik araştırmalarla paralellik arz etmektedir. şöyle ki, fiziksel şiddet eylemleri daha fazla aile içinde gerçekleşirken, cinsel şiddet ve istismar hadiseleri daha fazla yakın sosyal çevrede, yani akrabalar arasında meydana gelmektedir.²¹

Konuyu yerleşim yerleri açısından ele alırsak, çocuklara yönelik cinsel taciz olaylarının gecekondü bölgelerinde ve kırsal alanlarda daha sıklıkla meydana geldiğini söyleyebiliriz.²²

4. Nihai Değerlendirme Çerçevesinde Aile İçinde Çocuklara Yönelik şiddet Sorununun Çözümüne İlişkin Sosyal Politikalar

4.1. şiddetin Önüne Geçilmesine Yönelik Önleyici Tedbirler

4.1.1. Evlenmek İsteyen Çiftler, Aile Danışma Merkezlerinin Kurslarına Tâbi Tutulmalıdır

Evlenmek isteyen çiftlerin nikahlarının kıyılabilmesi için, çiftlerin aile danışma kurslarına tâbi tutulmaları gerekmektedir. Kursların düzenlenmesi ile ilgili kurumsallaşma çalışmaları, aile danışma merkezleri tarafından yürütülmelidir. Bu kursların amacı, aile yuvasının önemini, eşlerin görev ve sorumluluklarını, aile içi geçimsizlik gibi kriz oluşturabilecek tehlikelerden kurtulabilmenin yollarını göstermek ve huzurlu bir aile yuvasının tesisini sağlamak olmalıdır. Bu kursların müfredatı, sosyal pedagoglar, sosyal psikologlar, ilahiyatçı bilim adamları, aile sosyologları, konu ile yakından ilgilenen öğretim üyeleri ve sosyal hizmet uzmanları tarafından hazırlanmalıdır. Kurslar, halk eğitim merkezlerinde, aile danışma merkezlerinde, üniversite ve(ya) okullarda eğitimciler tarafından sunulmalıdır. Bu hizmetler çerçevesinde, anne adaylarına ve çocuklu ailelere çocuk bakımı kursları da verilmelidir.

---

²⁰ Bilir, fi. op. cit.

²¹ Bayern; op. cit..

²² Öztürk; op. cit.

4.1.2. Aile Danışma Merkezleri, Aile Krizlerinin Çözümünde Aktif Rol Almalıdır

İstatistik verilerden, her geçen sene artan boşanmaların en önemli sebeplerinden birisinin geçimsizlik olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle evliliklerin ilk yıllarında boşanmalar nispeten daha fazladır. Yeni çekirdek aile tipini oluşturan çiftler, birbirlerinin kişiliklerini daha tam olarak tanıyamadan, ufak tefek kırgınlıklar yüzünden hemen ayrılabilirlerdir.

Şüphesiz yeterli rehberlikten ve tecrübeden mahrum olan bu yeni çiftler için, kendi kendilerine problemlerini çözemediklerinden, psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri sunan aile merkezlerinin arabulucuk fonksiyonları önem arz etmektedir. Geçinemeyen eşler, avukatlara ve mahkeme koridorlarına gitmeden önce, aile danışma merkezlerinin uzlaştırıcı ve barıştırıcı hizmetlerinden yararlanmalıdırlar. Aile Danışma Merkezlerinin kriz birimlerinde görevli aile uzmanları, iyi niyetli ve tarafsız olarak öncelikle aile yuvasının yıkılmaması için tavsiyede bulunmalıdırlar ve geçimsizliğin esas sebebine göre alternatif çözüm önerileri sunmalıdırlar. Ekonomik sebeplerin ön planda olması halinde, özellikle çocuklu ailelere sosyal yardımın sağlanacağı garantisini verilmelidir. Geçimsizliğin kaynağının maddi olmaması halinde, aile mahremiyetine hanel getirmeyecek biçimde boşanma sonrası, özellikle çocuklar üzerinde onarılmaz yaralar açabilecek sonuçlar hatırlatılmalıdır.

Eşlerin barıştırılması yönünde mahkeme dışı kamusal girişimler, sosyal devlet ilkesinin ve aile politikalarının bir gereği olarak²³ Aile Danışma Merkezleri, bir çok Avrupa ülkesinde aile hukuku çerçevesinde bir aile meclisi veya hakem müessesesi olarak kurumsallaşmış bir biçimde faaliyet göstermektedir. Günümüz Türkiye'sinde, sosyal hizmetler alanında böyle bir müessesenin bulunmaması, çok mütebariz bir biçimde kendisini hissettirmektedir.

4.1.3. Fakir Ailelere ve Parçalanmış Çocuklu Ailelere Sosyal Yardım Yapılmalıdır

Sosyal yardıma muhtaç fakir aileler ile mağdur olan parçalanmış aileler tespit edilmeli ve kendilerine aynı ve nakdi yardımlar yapılmalıdır. Muhtaç ailelerin, ihtiyaç duyacakları parasal yardım miktarının tespitinde, kriter olarak "asgari hayat seviyesi" alınmalıdır. Bilindiği gibi, her ülkenin asgari hayat seviyesine bakış tarzı farklı olabileceği gibi, ülkeler arası asgari hayat seviyesinin boyutu ve kalitesi de birbirinden çok farklı

---

²³ Belgesay, M. Reflit; Türk Kanunu Medenisi fierhi II-Aile Hukuku; İstanbul; 1948; s. 74.

olabilmektedir. Örneğin, 3. Dünya ülkesi veya kalkınmakta olan bir ülke için yüksek olarak değerlendirilebilecek bir geçim düzeyi, sosyo-ekonomik yönden gelişmiş bir ülke için asgari geçim düzeyinin altında, yani fakirliği yansıtan bir durum olabilir. Dolayısıyla, göreceli bir kavram olan "asgari hayat seviyesi", toplumların sosyo-kültürel yapısının yanında ülkelerin ortalama refah düzeyine göre değerlendirilmelidir.

Avrupa Birliği (AB) ne aday olan ülkemiz, bu konuda AB'nin asgari hayat düzeyinin tespiti ile ilgili önerdiği "Ortalama Net Gelirin Eşdeğerliği" prensibini uygulamalıdır. Bu prensibe göre, muhtaçlara yönelik sosyal yardım miktarı, ülkelerin genel refah ölçülerine göre endekslenmektedir. Daha somut bir ifadeyle, AB prensibi doğrultusunda asgari hayat düzeyinin parasal boyutu, bir ülkede fert başına düşen ortalama gelirin % 40 ile % 60'ı arasındadır. AB prensibi doğrultusunda yardıma muhtaç insanlara ve ailelere ödenen asgari sosyal paranın, insan haysiyetine ve şahsiyetine yaraşır bir hayat düzeyini temin etme bakımından yeterli geldiği düşünülmektedir.

Bir başka ifadeyle, yardıma muhtaç kişilerin bu sosyal para ile, ülkelerin şartlarına uygun olarak asgari hayat düzeylerini elde edebilecekleri mümkün görülmekte ve bununla birlikte kendi sosyal konumlarının, diğer sosyal grupların ortalama refah seviyesine yaklaşık olarak eş değerde olduğu kabul edilmektedir.²⁴ Yardıma muhtaç kişilerin, evli ve çocuk sahibi olmaları durumunda, kendilerine tahsis edilen sosyal yardım miktarı da, çocuk sayısına orantılı olarak artırılmaktadır.²⁵

4.1.4. Üvey Çocuğa Sahip Olan Ailelere Eğitim Desteği Sağlanmalıdır

Çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde önemli bir rol oynayan ailenin boşanma-ayrılma ve(ya) ölüm gibi sebeplerden dolayı parçalanması sonucunda çocuklar, yaş, cinsiyet ve kişilik özelliklerine göre, farklı boyutlarda bile olsa, çoğu kez olumsuz yönde etkilenmektedirler. Çocukla veya çocuklarla yalnız başına kalan ebeveynin sosyo-ekonomik sorunlarıyla ilgilenilmesi ne kadar önemli ise, çocuklu ebeveynin tekrar evlenmesi halinde, üvey çocukların yeni aile ortamında sağlıklı bir şekilde gelişmelerinin sağlanması amacıyla, bu gibi ailelerin korunması ve desteklenmesi de bir o kadar elzemdir.

²⁴ Ramprakash, D.; "Poverty in the countries of the European Union-A synthesis of Eurostat's statistical research on property"; Journal of European Social Policy; Nr. 4; 1994; ss. 118-122.

²⁵ F.Almanya'da yardıma muhtaç kiflinin evli ve çocuk sahibi olması durumunda, sosyal yardım oranı, ortalama refah düzeyinin % 70'i ile % 86'sı arasında deñifilmektedir. Bkz. Hauser; Richard; "Armut in Deutschland", in: Textor, Martin; Sozialpolitik; Westdeutscher Verlag; Hof; 1997; s. 151.

Bilindiği gibi, reddedilen, gerektiği kadar ilgi gösterilmeyen, horlanan ve(ya) dövülen çocukların önemli bir kesimi, üvey anne veya babadan oluşan ailelerden çıkmaktadır.²⁶ Nitekim, bu sebeplerden dolayı olacaktır ki araştırmalar, üvey ebeveyne sahip olan ve olmayan çocukların kaygı ve gerginlik düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklı olduğunu ortaya çıkarmaktadır.²⁷ Dolayısıyla, öz ve üvey ebeveynin, çocuklara karşı sıcak ve samimi davranmalarını sağlamak ve çocuklara da yeni aile tarafından sevildikleri ve istenildikleri güvencesini verebilmek amacıyla, özellikle çocukların parçalanma sonrasında birlikte kaldıkları ebeveynin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu görev, çocuk rehberlik büroları, anaçocuk sağlığı merkezleri, ruh sağlığı dispanserleri, çocuk psikiyatri klinikleri ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla belirli eğitim ve danışma programları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.²⁸

4.1.5. Aile Yükünü Hafifleten Kurumsal Çocuk Bakım ve Eğitim Hizmetleri Yaygınlaştırılmalıdır

Türkiye'de okul öncesi bakım ve eğitim sistemi, gerek sayı, gerekse kalite itibariyle ihtiyaçları karşılayacak boyutta değildir. Örneğin, erken çocukluk dönemi kurumsal bakım ve eğitim hizmetleri, ağırlıklı olarak sadece ana sınıflarına, yani 5-6 yaş grubu çocuklara yöneliktir. Bu hizmetlerden de, bu gruba mensup çocukların ancak % 9'u yararlanabilmektedir.²⁹

Diğer taraftan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) na bağlı kreşlerin sayısının az (1998 yılında 23 kreş, yaklaşık olarak sadece 2000 çocuğa hizmet verebilmiştir) ve bunun yanında da özel kreş, gündüz bakımevleri ve çocuk kulüplerinin nispeten daha fazla olması (bunların sayısı 1998 yılına göre, 1070 olup kapasitesi yaklaşık olarak 47 bindir), yoksul ve dar gelirli ailelerin çocuklarının bu hizmetlerden yeterince yararlanamamasına yol açmaktadır.³⁰

---

²⁶ Üvey ebeveyne sahip olan çocukların psiko-sosyal durumları hakkında daha fazla bilgi için bkz.:a) Pruet, Lc. Ve diğ.leri; "Social Support Received by Children in Stepmother, Stepfather and İntact Families"; Journal of Divorce and Remarriage; 1993; Nr. 19 (3-4); ss. 165-179. b) Bilir, fi. ve Dabanlı, D.; "Ailelerde Boflanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler"; 1981; Sağlık Dergisi; Nr. 55 (4-12); ss. 193-206. c) Osman, H.P. ve Movosevitz, M.; "Father Absence, Effects of Stepfathers Upon Psychosocial Development in Males"; Development Psychology; 1976; Nr. 12 (5); ss. 479-490.

²⁷ Aral, Neriman ve Baflar, Figen; "Üvey Ebeveyne Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi"; Sosyal Hizmetler Dergisi; Baflbakanlık-Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu; Cilt: 1; Sayı: 8; Ekim 1998; s. 17.

²⁸ İbid; s. 22.

²⁹ Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV); 7 Çok Geç; İstanbul; 1999; s. 3.

³⁰ 55 ve 56. Cumhuriyet Hükümetleri Döneminde Sosyal Hizmetler, Özürlüler ve Sosyal Yardımlar; Baflbakanlık Basımevi; Ankara; 1999; ss. 23-25.

Dolayısıyla, içinde buldukları sosyal ve ekonomik şartlardan ötürü erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerine en çok ihtiyaç duyan alt sosyal gelir grupların bu hizmetlerden yeterince istifade edebilmeleri için, hem SHÇEK'ye bağlı, hem de özel kreşlerin sayısı ve kapasiteleri artırılmalıdır. Bu hizmetlerden yararlanmak isteyen, fakir ailelerin çocuklarına, hangi türde bir kreş olursa olsun, belirli bir oranda kontenjan tanınmalı ve kendilerinden sembolik bir ücret talep edilmelidir.

Çocuğun psiko-sosyal eğitim ve terbiyesinin verilmesinde en tabii ve münasip ortam aile çevresi olmakla beraber, özellikle 3 yaşından sonra ailenin çocuğa yetmediği, çocuğun kendi yaşlılarının arasında bilimsel ve objektif uygulamalarla öğrenme, tecrübe edinme ve yeteneklerini kendi bireysel özelliklerine göre geliştirme fırsatı sağlayan okul öncesi eğitim kurumlarına ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir.³¹

Dolayısıyla, sosyo-ekonomik açıdan farklı ailelerde büyüyen çocuklar arasında oluşan sosyo-kültürel farklılıkların minimum seviyeye indirilmesi ve her çocuğun eşit şartlar altında eğitilmesi ve sosyalleştirilmesi bakımından devlet, özellikle sosyal problemlili ailelerin çocuklarına, ücretsiz veya cüzi bir katkı payı almak suretiyle, okul öncesi profesyonel bakım ve eğitim hizmetlerini yaygınlaştırarak sunmalıdır.

Diğer taraftan, değişen yaşam şartlarına paralel olarak annelerin daha fazla iş hayatına atılmak istemelerinden dolayı 3 yaşını doldurmuş çocuklara, aile dışı ve kısmen de aileyi ikame edici kurumsal bakım hizmetleri sunan kreş, çocuk yuvaları ve gündüz bakımevlerine de ihtiyaç vardır.

Ayrıca, ev ödevlerinin yapılmasında yardımcı olan, oyun ve spor imkanları sunan **gençlik merkezlerinin** de yaygınlaştırılması zaruridir.

4.1.6. Medya, Şiddet İçeren Yayınlardan Kaçınmalıdır

Medya (yazılı basın, radyo istasyonları ve televizyon kanalları), şiddet içeren her türlü yayından kaçınmalıdır. Bunun yerine, kamuoyunu, şiddet konusunda daha fazla aydınlatmalı ve toplumsal barış ve dayanışmada birleştirici ve bütünleştirici bir rol almalıdır.

Özellikle, televizyon kanallarının yoğun izlenme saatlerinde kısa ve/fakat şiddete karşı etkili olabilecek programlar (klip, skeç, pandomin vs.) yayınlanmalıdır. Bu programlarda, hekimlerin, psikologların, eğitimcilerin ve aile danışma merkezlerinin ortak girişimi ile tipik olan aile içi şiddet biçimleri mütebariz bir biçimde gösterilmeli ve bunların çözümüne yönelik önerilerde bulunulmalıdır.

---

³¹ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği-Genel Merkez; Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi; Ankara; 1995; s. 105.

4.1.7. Millî Eğitim Sistemimize Müfredat Olarak "Aile ve Çocuk" Girmelidir

İlkokullarda "İnsan Hakları" Dersleri Çerçevesinde "Çocuk Hakları" ön planda tutulmalı ve çocukların görev ve sorumluluklarının yanında hakları da öğretilmelidir. Çocukların hakları konusunda öğretmenler eğitim hayatında örnek olmalı ve bununla ilgili olarak da özellikle öğrencilere yönelik her türlü şiddetten kaçınmalıdırlar. Orta dereceli okullarda, eğitim müfredatı kapsamında sosyal içerikli derslerde "Aile Müessesesi" konusu da işlenmelidir.

4.1.8. Kentlerde Aile ve Çocuk Dostu Çevre Oluşturulmalıdır

Çocuklara, özellikle büyük kentlerde, trafik kazası gibi değişik tehlikelere mâruz kalmadan gönül huzuruyla oynayabilecek, spor yapabilecek ve kendi dünyalarını yaşayabilecek geniş mekanlar ve yeşil alanlar açılmalıdır. Yeni konut yapımında çocuklar için belirli oranda yeşil alan ayrılmalıdır. Çocuklar, sokaklardan kurtarılmalı ve kendilerine alternatif oyun alanları tahsis edilmelidir. Okullara ve oyun alanlarına ulaşım, yaya ve bisiklet yolları ile sağlanmalıdır. Nüfusu 100 binin üzerinde olan şehirlerde, özellikle alt gelir grupların ücretsiz olarak yararlanabilecekleri hayvanat bahçeleri, yüzme havuzları ve tatil merkezleri açılmalıdır.³²

Özellikle, çok çocuklu ebeveynlere ücretsiz seyahat ve dinlenme programları tertip edilmelidir. Böylece aile yükü ve stresi, belirgin bir biçimde azaltılabilir.

4.2. Aile İçinde Çocuklara Yönelik Şiddetin Tespitinden Sonra Aileye Müdahale Mahiyetinde Sosyal Politikalar

Çocukların yetiştirilmesinden, terbiyesinden ve eğitiminden, cemiye-tin çekirdeği olarak kabul edilen aile sorumludur. Çünkü, toplumların sağlıklı olarak kalkınması, onları teşkil eden ailelerin huzur ve saadetiyle yakından ilgilidir. Devlet, aileyi, çocukların ilk terbiye ve eğitim ocağı olarak görmesinin yanında, özellikle sosyal problemlili ve şiddete meyilli olan ailelere, bütün bu problemlerinin çözümünde yardımcı olmalıdır.³³

Sosyal problemlili aileler, gerek sosyo-ekonomik, gerekse sosyo-kültürel özelliklerinden dolayı çocuklar, sosyal hayata hazırlama konusunda ehil olmayan ve gerektiğinde de şiddete başvuran ailelerden oluşmaktadır.

---

³² Çocukların dünyasına uygun kentleşme politikaları hakkında daha fazla bilgi için "Focus" dergisinin 84 Alman kentinde "Hangi flehirde çocuklar daha iyi bir hayat sürdürmektedir ?" ismi altında yaptırttıfı mukayeseli bir araftırmaya bkz.: Focus; "Wo Kinder am besten leben"; Nr. 38; 1996; ss. 292-302.

³³ Witterstaetter, Kurt ve Stumpf, Klaus; Soziale Beziehungen; Soziologische Handreichungen für Sozialarbeit/Sozialpaedagogik; Neuwied; 1994; ss. 72-74 ve s. 82.

Bunun yanında, boşanma gibi sebeplerden dolayı özellikle parçalanmış olan aileler, çocukların sosyalleştirilmesi işlevini tek başına yerine getiremeyeceklerinden dolayı, özellikle devletin özel yardımına ve desteğine muhtaçtırlar. Aile birliğinin temini, çocukların sağlıklı yetişmesi, selameti ve eğitimi noktasında devletin aile hayatına müdahalesi bazen zarurî olabilmektedir.

Aile içi müdahalelerin gayesi, çocukları, sağlıklı yetişebilecek, sorumluluk taşıyabilecek ve topluma uyum sağlayabilecek saygın bir insan kimliğine kavuşturmak olmalıdır. Ebeveynin, bu hedefi, hangi sebepten olursa olsun, yeterince yerine getirememesi halinde sosyal devlet, kendisine, hem maddi, hem de sosyo-kültürel yönden destek sağlamalıdır.³⁴

4.2.1. Şiddet Uygulayan Aile Fertleri, Şiddetin Boyutuna Göre, Ya Cezalandırılmalı, Ya Da Sosyal Eğitim Kurslarına Tâbi Tutulmalıdır

Şiddete meyilli oldukları tespit edilen aile fertlerine, sosyal grup çalışmalarları ve eğitim kursları tertip edilmelidir. Bu kurslarda, bir sosyal psikologun, sosyal pedagogun veya bir sosyal hizmet uzmanının yönetimi altında ebeveynlere sosyo-pedagojik destek sağlanmalıdır. Amaç, özellikle sosyal problemlili ailelere, problemlerini daha rahat aşabilmeleri için kolektif çalışmalarla yardımcı olmak olmalıdır.

4.2.2. Şiddete Uğrayan Çocuklar, Kısmen veya Bütünüyle Kurumsal Yönden Korunma Altına Alınmalıdır

Ailelerin çocuklarını ihmal ve(ya) istismar etmelerinden, psikolojik veya fiziksel şiddet uygulamalarından dolayı, çocuklarda davranış bozukluğu gibi olumsuz etkiler görülmesi halinde devlet, daha etkili bir biçimde aileye müdahale etmeli ve şiddete maruz kalan çocukları koruma altına almalıdır. Gerçi, Türkiye'de haklarında yetkili mahkemelerce korunma kararı alınmış olan çocuklardan 0-12 yaş grubuna mensup çocuklara, çocuk yuvalarında, 13-18 yaş grubuna mensup çocuklara da yetiştirme yurtlarında bakım hizmetleri verilmektedir. Ancak, bu uygulama, genellikle çocuğun aileden tamamen koparılarak ve ilave bazı tedbirler alınmaksızın tek taraflı olarak yürütülmektedir.³⁵

Araştırmalar, yetiştirme yurtlarında korunmaya muhtaç çocuklara sunulan sosyal hizmetlerin aile, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin dışında gerçekleştiğinden dolayı, çocuklar da sosyalleşmenin tam olarak sağlanamadığını göstermektedir. Bundan dolayı da, yetiştirme yurtlarında kalan çocukların ve gençlerin, kendi aralarında çok yönlü ve sağlıklı

³⁴ Oberloskamp, Helga; *Ich erziehe mein Kind allein*; 3. Aufl.; München; 1993 s. 109.

³⁵ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz.: Koflar, N.; *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*; 2. Baskı; MN Ofset; 1992.

arkadaş münasebetleri kuramadıkları için, alkol ve uyuşturucu kullanma, suça yönelme ve intihar girişiminde bulunma gibi eğilimlerinin, aile içinde kalan çocuklara nispeten daha fazla olduğu belirlenmiştir.³⁶

Doğrusu bu çocuklar, evlerinden bütünüyle koparılmadan, belirli bir süre yurtlarda kaldıktan sonra, yine aile ortamına kavuşturulmalıdır. Bu süre zarfında da aile fertleri, çocuklarının bakımını üstlenebilecek konuma gelebilmeleri için eğitilmelidir. Bundan sonra, korunma altına alınan çocuklar, sadece gündüzleri veya sadece hafta boyunca yurtlarda barındırılmalıdır. Bu çocuklar, görüşleri de alınmak suretiyle, ya akşamları ya da sadece hafta sonları evlerine teslim edilmeli ve aile içindeki gelişmeleri belirlemek maksadıyla belirli bir süre sosyal uzmanlarca takip edilmelidir.

Aile içinde çocuklara yönelik ihmalin, istismarın veya şiddetin devam etmesi halinde çocuklar, ailelerinden tamamen alınmak suretiyle, kurumsal bakım ve eğitim hizmetleri sunan yurtlara veya bakım ve eğitim görevini üstlenebilecek başka kurum ve ailelere sevk edilmelidir.³⁷

Erginlik çağını aşmış ve kendileri için kurumsal bakım ve eğitim hizmetlerinin uygulanması yararlı olmayan gençler, müstakil olarak ikamet edebilecekleri uygun sosyal konutlara yerleştirilmelidirler. Bu delikanlı gençlerin, sosyal hizmet uzmanları vasıtasıyla bireysel ilgi ve yoğun sosyal-pedagojik destek sağlanarak mesleki eğitim almalarına ve/veya iş hayatına atılabilmelerine özen gösterilmelidir. Özellikle, maddi ve manevi buhranlara sürüklenmiş, hayatından bezdirilmiş ve dolayısıyla korunmaya muhtaç gençlere hızlı, bürokrasiden uzak, esnek ve bireysel ihtiyaca uygun olarak özel destek ve yardım götürülmelidir.³⁸

4.2.3. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Hizmet Veren Kurumların Sayısı ve Kalitesi Artırılmalıdır

Bakım yurtlarının sayısı ve kapasitesi artırılırken, binaların fizikî ve mimarî özelliklerine de dikkat edilmelidir. Binalar kışla tipi görüntüden uzak olmalı ve yeşil bir ortamda değişik sosyal, sportif ve meslekî eğitim imkanları sunabilecek bir yapıda tesis edilmelidir.

³⁶ Kurum bakımı altında olan gençlerin psiko-sosyal sorunları ile ilgili olarak daha fazla bilgi için bkz.:Çılga, İ.; Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiftirme Yurtları; Baflbakanlık-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü; Ankara; 1989.

³⁷ Kurumsal korunmadan ziyade alternatif bir ailede çocukların geçici bir süre veya sürekli olarak himaye edilmesi ile ilgili uygulamalar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Jockisch, Heike; "Bereitschaftsfamilien als Kurzzeitpflegestellen für misshandelte Kinder und Jugendliche"; SOS Dialog-Fachmagazin des SOS-Kinderdorf e.V.; Nr. 1; 1996; ss.38-40.

³⁸ Fieseler, Gerhard ve Herborth, Reinhard; Recht der Familie und Jugendhilfe, Arbeitsplatz, Jugendamt, Sozialer Dienst; 3. Aufl.; Neuwied; 1994 ss. 206-207.

Çocukların duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte kafi derecede sosyal psikolog ve sosyal hizmet uzmanları yetiştirilmelidir. Yeterince sosyal duyarlı olamayan meslek elemanlarına, ya başka bir görev verilmeli, ya da bu gibi kişiler, hizmet içi eğitim programlarına tâbi tutulmak suretiyle ehil bir konuma getirilmelidir.

Yurtlarda barınan çocuk ve gençlere, sadece kağıt üzerinde değil, gerçek manada ve sürekli olarak kaliteli psiko-sosyal rehabilitasyon hizmetleri sunulmalıdır. Gençler, başta kendileri ile yakından ilgilenen sosyal hizmet uzmanlarıyla iyi diyalog halinde olabilmelidirler. Ayrıca, kendi aralarında da iyi ilişkilerin oluşmasına ve kolektif şuurun gelişmesine yönelik modeller geliştirilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 55 ve 56. Cumhuriyet Hükümetleri Döneminde Sosyal Hizmetler, Özürlüler ve Sosyal Yardımlar; Başbakanlık Basımevi; Ankara; 1999; ss. 23-25.
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV); 7 Çok Geç; İstanbul; 1999.
- Aral, Neriman ve Başar, Figen; "Üvey Ebeveyne Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi"; Sosyal Hizmetler Dergisi; Başbakanlık-Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu; Cilt: 1; Sayı: 8; Ekim 1998.
- Artı-Haber;"Babasından Hamile Kalan Çocuk Anneler"; Sayı: 18; 18-24. 04.1998.
- Bayhan, Pınar; "Dövülen Çocuklar"; Sosyal Hizmetler Dergisi; Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yay.; Cilt: 1; Sayı: 8; Ekim 1998.
- Belgesay, M. Reşit; Türk Kanunu Medenisi Şerhi II-Aile Hukuku; İstanbul; 1948.
- Bilir, Ş. ve Dabanlı, D.; "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler"; 1981; Sağlık Dergisi; Nr. 55 (4-12).
- Bilir, Ş. Ve diğerleri; Ankara İl Merkezinde 3-12 Yaşlar Arasındaki Çocuğun Dayak Cezası Alma Sıklığı ve Bununla İlişkili Duygusal Problemlerin Saptanması; H.Ü. Çocuk Sağlığı ve Eğitim Dergisi; 1988; Nr. 3.
- Çılga, İ.; Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları; Başbakanlık-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü; Ankara; 1989.
- Erklıç, Dursun; Şiddetin Atlası; Türkiye; 23.10.1998.

- Fieseler, Gerhard ve Herborth, Reinhard; Recht der Familie und Jugendhilfe, Arbeitsplatz, Jugendamt, Sozialer Dienst; 3. Aufl.; Neuwied; 1994.
- Focus; "Wo Kinder am besten leben"; Nr. 38; 1996.
- Hauser; Richard; "Armut in Deutschland", in: Textor, Martin; **Sozialpolitik**; Westdeutscher Verlag; Hof; 1997.
- <http://www.aile.gov.tr/genbilgi.html>.
- <http://www.deu.edu.tr/Duyuru/insan/kadin.htm>.
- <http://www.mag.wien.gv.ad/ma11/seiten/gewalt/kdviel.htm>.
- <http://www.server.st.makwk.bayern.de>.
- <http://www.unicef.or.at/kiosk/pon97>.
- Jockisch, Heike; "Bereitschaftsfamilien als Kurzzeitpflegestellen für misshandelte Kinder und Jugendliche"; SOS Dialog-Fachmagazin des SOS-Kinderdorf e.V.; Nr. 1; 1996.
- Koşar, N.; Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı; 2. Baskı; MN Ofset; 1992.
- Oberloskamp, Helga; Ich erziehe mein Kind allein; 3. Aufl.; München; 1993.
- Osman, H.P. ve Movosevitz, M.; "Father Absence, Effects of Stepfathers Upon Psychosocial Development in Males"; Development Psychology; 1976; Nr. 12 (5).
- Peker; Hüseyin; Çocuk ve Suç; İstanbul; 1994.
- Pruet, Lc. Ve diğerleri; "Social Support Received by Children in Stepmother, Stepfather and İntact Families"; Journal of Divorce and Remarriage; 1993; Nr. 19 (3-4).
- Ramprakash, D.; "Poverty in the countries of the European Union-A synthesis of Eurostat's statistical research on property"; Journal of European Social Policy; Nr. 4; 1994.
- Rattner, Josef; Aggression und menschliche Natur; Fischer Verlag; Berlin; 1969.
- Seyyar, Ali; Sosyal Siyaset Açısından Kadın ve Aile Politikaları; Birey Yay.; İstanbul; 1999.
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği-Genel Merkez; Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi; Ankara; 1995; s. 105.
- Witterstaetter, Kurt ve Stumpf, Klaus; Soziale Beziehungen; Soziologische Handreichungen für Sozialarbeit/Sozialpaedagogik; Neuwied; 1994.